

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

ku.remissvar@regeringskansliet.se

Betänkandet Gestaltad livsmiljö - en ny politik för arkitektur, form och design (SOU 2015:88)

Sammanfattande synpunkter

Länsstyrelsen välkomnar en ny arkitekturpolitik och gestaltad livsmiljö som ett helhetsperspektiv i samhällsbyggandet. Bättre kunskap och medvetenhet om arkitektur, form och design och dess betydelse för en god livsmiljö är ett viktigt steg mot ett bättre samhällsbyggande. Arkitektur, form och design kan, i samverkan med andra områden, utvecklas till att bli ett effektivt verktyg för att möta utmaningar som urbanisering, klimatförändringar och bostadsbrist. Ett införlivat perspektiv på gestaltning och arkitektur tidigt i planeringsprocessen kan bli en stor skillnad jämfört med dagens sätt att se arkitektur mer som yta eller utsmyckning. Resurser inom detta område är därför angeläget.

En förutsättning för att detta perspektiv ska bli verkningsfullt är dock att det införlivas på ett naturligt sätt i statlig styrning och kommunal planering. Boverket, länsstyrelserna och kommunerna måste få en tydlig roll i genomförandet av gestaltad livsmiljö för att det ska få genomslag i planeringen. Begreppet behöver bli användbart genom tydlig koppling mot plan- och bygglagstiftningen. Länsstyrelsen ser därför gärna att Boverket, som ansvarig för samhällsplanering, byggande och boende, även blir ansvarig för gestaltad livsmiljö.

Länsstyrelsen är som regionalt utvecklingsansvarig i Västernorrlands län mån om att den arkitekturkompetens och det pedagogiska uppdrag som idag finns hos Arkitektur- och designcentrum (ArkDes) i större utsträckning än idag blir regionalt tillgängligt. Länsstyrelsen ser gärna ett bättre samarbete med t.ex. läns museerna och regional spridning av de samlingar som finns på ArkDes.

Synpunkter på betänkandes förslag

Perspektivet gestaltad livsmiljö och dess implementering

Länsstyrelsen ser positivt på utredningen och dess förslag som helhet. Utgångspunkten i den enskilda människans behov och livsmiljö borgar för ett sammanhållet angreppssätt mellan olika samhälls- och politikområden. Länsstyrelsen ser dock en utmaning i att skapa förutsättningar för branschen att på ett effektivt sätt kunna införliva perspektivet i planering och byggande. Bättre kunskap och medvetenhet om hur arkitektur, form och design kan användas för att skapa goda livsmiljöer för alla bör därför ingå i och samordnas med arbetet för en effektivare plan- och byggprocess. I detta arbete krävs att arkitektur, form och design får en tydligare roll i den statliga styrningen och i den offentliga verksamheten. Se vidare synpunkter nedan på bl.a. myndigheten för gestaltad livsmiljö och kommunernas roll i genomförandet.

Arkitektur, form och design handlar inte om enskilda byggnadsverk, utan om hur det vi bygger samverkar med sin omgivning. Bostäder bildar stadsmiljöer och samhällen där barn ska växa upp och människor ska leva sina liv. Länsstyrelsen anser att gestaltad livsmiljös koppling till planprocessen är väsentlig för att detta perspektiv ska få genomslag. Den planprocess som vi har idag bygger på en tydlig nivåindelning med översiktsplan, detaljplan och bygglov. Dessa nivåer har en klar funktion för att det vi bygger ska fungera i ett regionalt och lokalt sammanhang. Utifrån utredningens förslag till nya mål, och i beskrivningen av dessa, saknar länsstyrelsen koppling till Bostadsplaneringskommitténs betänkande En ny regional planering – ökad samordning och bättre bostadsförsörjning (SOU2015:59). Bostadsplaneringskommitténs förslag om ett regionalt fysiskt program för alla län ligger i linje med målformuleringar i Gestaltad livsmiljö. Även förslaget om att länsstyrelsens granskningsyttrande över det regionala fysiska programmet ska innehålla de allmänna intressena enligt 2 kap. plan- och bygglagen är relevant i sammanhanget.

Utredningens åtgärder föreslås inom befintlig ekonomisk ram. Länsstyrelsen ser ett behov av större satsningar för att utredningens perspektiv ska få genomslagskraft i samhällsbyggandet i hela landet. Attraktiva miljöer ger ett mervärde inte bara för boende, utan även för näringsliv, turister och andra besökare.

Nya mål för arkitektur-, form- och designpolitiken utifrån perspektivet gestaltad livsmiljö

Utredningens förslag till nya nationella mål för den svenska arkitektur-, form och designpolitiken är överlag bra. Det är positivt att målformuleringarna har ett fokus på samverkan, dialog och ett demokratiskt och inkluderande samhälle. Som utredningen konstaterar samspekar de föreslagna målen med mål inom flera andra politikområden. De nationella miljömålen, särskilt God bebyggd miljö, och de kulturpolitiska målen är ett par exempel på nationella mål som gränsar till de nya målen. Det är viktigt att gränssnittet mellan de olika målen är tydliga och att de inte överlappar i för stor utsträckning. Även möjligheten till måluppföljning är viktig att se över i sitt sammanhang med angränsande mål för att inte skapa parallella processer.

Myndigheten för Gestaltad livsmiljö

För att uppfylla målen och åstadkomma ett starkt och långsiktigt genomslag anser utredningen att det krävs en myndighet som kan utveckla och driva politiken för arkitektur, form och design. Man föreslår att ArkDes ombildas till denna nya myndighet. Länsstyrelsen ser positivt på intentionen att en särskild instans ska få i uppgift att driva frågorna, men anser att detta behöver sättas i sitt sammanhang med befintlig lagstiftning och organisation kring planering och byggande för att få det genomslag som utredningen avser. Utredningens förslag att myndigheten för gestaltad livsmiljö ska samarbeta med Plattform för hållbar stadsutveckling kan med fördel utvecklas till att analysera för- och nackdelar med att Boverket får rollen som expertmyndighet och ansvar för gestaltad livsmiljö. Boverket är idag ansvarig myndighet för samhällsplanering, byggande och boende med expertis inom allt från rådgivning om regional och kommunal planering till byggregler och skulle på ett naturligt sätt kunna införliva synsättet om gestaltad livsmiljö i den statliga styrningen av planering och byggande.

Utställningar lokalt, regionalt och nationellt

Om arkitektens roll ska stärkas och den gestaltade livsmiljön ges större utrymme i samhällsbyggandet behöver perspektivet inarbetas över hela Sverige. Den regionala närvaron från både ArkDes och en eventuell riksarkitekt behöver bli starkare. Samverkan med regionala aktörer som t.ex. läns museerna kan utvecklas och en tydlig inställning till att tjäna hela Sverige behöver vara uttalad.

Riksarkitekten

Länsstyrelsen ser utredningens förslag till inrättande av en så kallad riksarkitekt som en viktig markering av frågornas värde på nationell nivå när det gäller statligt byggande och förvaltning. Länsstyrelsen anser dock att denna bör få en bredare roll för tydligare implementering av gestaltad livsmiljö på alla nivåer. Statens fastighetsverk är begränsade till statligt byggande och förvaltande, medan en placering på Boverket skulle kunna möjliggöra ett större helhetsgrepp inom planering och byggande.

Statliga myndigheters ansvar att ta fram särskilda program för arkitektur, form och design

Länsstyrelsernas verksamhet berörs av de flesta politikområden som de nya nationella målen föreslås få genomslag hos. Goda möjligheter för frågorna att ge avtryck och utvecklas finns, förutom i plan och byggprocessen, inom exempelvis klimat- och energiarbetet.

Länsstyrelsen ser utifrån vår roll en tydlig koppling till genomförandet av betänkandets förslag. Dock saknar arkitektur-, form- och designfrågor en tydlig plattform inom myndigheten idag. Förslaget att vissa myndigheter ska ta fram arkitektur-, form- och designprogram kan därför vara ett bra sätt att stärka frågorna inom myndigheten långsiktigt. Ett sådant arbete bör även samordnas med genomförandet av miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö.

Kommunerna behöver stöd i genomförandet

Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att förebildligt agerande från det offentliga är viktigt och att staten har en viktig roll för genomförandet av gestaltad livsmiljö. Kommunerna har dock stort ansvar för utformningen av vår livsmiljö. Att stärka arkitekturens roll i kommuner och landsting är därför en nyckelfråga.

Länsstyrelsen ser positivt på förslaget att stimulera kommuner att ta fram program för arkitektur, form och design. Ett förpliktigt arkitekturprogram skulle stärka kvalitetsfrågor i plan- och byggfrågor över hela landet och samtidigt ge större tydlighet i tidiga skeden.

Länsstyrelsen ser dock en risk för att förslaget om arkitektur-, form- och designprogram inte får tillräckligt genomslag då det kräver extra resurser hos kommunerna. Flera kommuner i Västernorrland saknar egen arkitekt-kompetens. För att förslaget ska få genomslag ser länsstyrelsen därför ett behov av att staten tillför extra medel inom området. Exempelvis i form av liknande satsningar som planeringsstöd för vindkraft och landsbygdsutveckling i strandnära lägen.

Positivt med höjd kompetensnivå inom offentlig upphandling

Länsstyrelsen ser positivt på betänkandets förslag kring kompetens-utveckling inom offentlig upphandling. Det finns ett stort behov att utveckla kunskaper inom upphandlingsområdet för att i förlängningen gynna kvalitet framför kortsiktigt fördelaktiga ekonomiska lösningar. Länsstyrelsen ser även ett behov att utveckla kompetensen vad gäller gestaltungsfrågor i rättsliga processer för att stärka dessa frågor vid prövning av exempelvis detalj- och bygglovsärenden. Arkitektur-, form- och designfrågor får sällan genomslag vid prövning även om åtgärder föreslås som inte är förenliga med platsens förutsättningar.

2016-03-10

Dnr. 400-8915-15
Ert Dnr. Ku2015/02481/KL**Kunskap, kompetens och samverkan**

Länsstyrelsen ser positivt på utredningens förslag till insatser i grund- och gymnasieskolan för att öka medvetandet kring arkitektur-, form- och designfrågor bland barn och unga. Bättre kunskaper om områdets möjligheter och hur exempelvis plansystemet fungerar ökar möjligheterna för barn och unga att vara med och påverka utvecklingen av sin uppväxtmiljö. Det är även en förutsättning för rekrytering till högre utbildningar inom områdena, så att de yrkesverksamma inom arkitektur, form och design representerar det samhälle vi lever i. För att öka kunskapen och dra erfarenheter av hur vi påverkas av den miljö vi växer upp i och lever i, ser länsstyrelsen även positivt på utredningens förslag för forskning rörande perspektivet gestaltad livsmiljö.

Beskrivning av ärendet

Länsstyrelsen har av Kulturdepartementet fått betänkandet Gestaltad livsmiljö för yttrande. Utredningen har haft i uppdrag att föreslå en ny politik för arkitektur, form och design utifrån en bedömning av områdets framtida utmaningar och hur arkitektur, form och design kan få ett ökat genomslag inom berörda samhällsområden.

Beslut i ärendet har fattats av länsråd Sten-Olov Altin efter föredragning av biträdande enhetschef Stina Pettersson. I yttrandet har även Rebecka Bjurhall, Michael Thörne och Mats Bäck deltagit. Länsstyrelsen har även samrått i ärendet inom länsstyrelsernas Forum för hållbart samhällsbyggande och tagit del av Länsstyrelsen Stockholms yttrande.

Sten-Olov Altin
Länsråd

Stina Pettersson
Samhällsbyggnadsenheten
Telefon 0611-34 91 05